

Min værnepligtstid 1915-1916

Af Johannes Otto Seising

Den 4. februar [1915] mødte jeg sammen med flere af mine studiekammerater på Orlogsværftet. Vi blev straks ført til Beklædningsdepotet, hvor vi fik udleveret den militære beklædning, bestående bl.a. af to sæt blå tøj, to par sko og noget hvidt drejlstøj til arbejdsbrug. Derefter gik turen til kasernen, hvor vi i en sovesal klædte om, hvorved vort civile tøj blev puttet i en køjesæk, som vi skulle slæbe i land ved første landlov. Hvad der navnlig generede mig var en stribet uldtrøje af kradsuld, som kradsede mig meget den første uges tid. Da vi havde fået klunset på, foreslog Carlsen, at vi skulle gå en tur rundt på Orlogsværftet. Men vi var berøvet vor frihed. I porten til kasernegården stod en skildvagt, som afkrævede os en passerseddel, som vi hverken besad eller havde chance for at få. Vor spadseretur måtte derfor indskrænkes til gården, som i øvrigt var begrænset af kasernebygningens tre fløje.

Rekrutflokken bestod af ca. 80 mand. Vi blev nu kaldt op i spisestuen og inddelt i "bakker" på ca. 12 mand. Hver bakke skulle vælge en baksformand hver uge, det hed at have "bakstørn". Formanden skulle hente maden til bakken i en stor blikbeholder med et hult låg; han havde tillige et krus med til sovs. De nye rekrutter og færdiguddannede rekrutter spiste i samme sal. Dette gav de sidst nævnte god lejlighed til at vise deres overlegenhed over for de førstnævnte ved, at et par stykker listede sig hen og slog beholderne fra de ved lugen ventende nye baksformænd, så blikløjet ramlede hen over stengulvet i salen og frembragte et frygteligt spektakel; når det igen blev samlet op, var det både bulet og skrammet. Hver mand havde sit eget spisegrej; hertil hørende emallerede mugger var altid skrammede i kanten og ret uhygiejniske.

Efter en nats urolig søvn i de nye køjer, blev der kl. 7 næste morgen blæst til mønstring i kasernegården af en trompeter. Vi trådte an i to rækker og blev inspiceret af et par underofficerer og en officer; derefter blev vi delt i grupper svarende til bakkerne og under kommando af en reserveunderofficer sendt på øvelse, som gerne foregik på de forskellige dæk af den aftaklede gamle fregat "Jylland", som lå fortøjet lige uden for kasernen. Øvelserne indbefattede gymnastik (med alt tøjet på), militær anstand og geværeksercits. Militær anstand bestod i at gøre honnør for overordnede og at lære de forskellige overordnedes distinktioner at kende. Vi fik ret hurtigt lov til at gå "i land" ved øvelsernes afslutning. Først måtte vi dog op for at vaske os og tage paradetøjet på. Vi blev derefter mønstret og ført til overfartsstedet ved toldboden af en underofficer langs "Hønsebroen". Vi var delt i to kvarterer (Kongens og Dronningens) med henholdsvis ulige og lige numre. Jeg havde hovednummer 6218. Kun ét kvarter kunne komme "i land" ad gangen. Jeg kom f.eks. i land sammen med Carlsen og Veistrup, medens Pedersen var i modtakt med os.

Jeg var engang sammen med Veistrup ude at besøge Ravn i hans hjem. Han anså det for meget uheldigt, at han var blevet landsoldat, da dette for en akademikers vedkommende betød, at man skulle have videre militær uddannelse til "kornet", hvilket ville medføre ca. 1 års yderligere tjeneste. Det viste sig dog senere, at marinernes tjenestetid var lige så lang, da vi blev uddannet til radiotelegrafister.

Medens vi var rekrutter, blev vi udtaget til to timers nattevagter, på den udvendige side af kasernevolden. Til en sådan vagt blev vi udstyret med en sabel, hængende ved venstre side i en rem om livet. Jeg spurgte vagtchefen, en underkanoner, hvad man skulle gøre, hvis man traf nogen på vagten. "De skal råbe ham an". "Men hvis han ikke reagerer på det, hvad skal man så foretage sig". Så skal man anholde ham". Det var en noget usikker besked, da vi ikke havde lært at bruge en sabel. Jeg traf dog heldigvis ingen på vagten og har heller ikke hørt, at nogen anden gjorde det. Det var en lignende naiv vagttjeneste, som fandtes på "Trekroner", da tyske skibe løb ind i Københavns havn ved Danmarks besættelse.

Det var vagterne på kasernevolden, der var årsag til, at jeg fik gigt i anklerne, idet jeg tidligere havde gået med korte støvler og nu på Orlogsværftet blev tvunget til at gå med sko. Det var nødvendigt for mig at gå til lægen med gigten, da jeg kun vanskeligt kunne gå. Jeg blev indlagt på et lille barakhospital på selve Orlogsværftet, passet af en enkelt gammel sygepasser. Lægen mente, at jeg havde trådt forkert på det ene ben, hvor gigten først viste sig, og jeg fik derfor et beriderbind på, selv om jeg protesterede. Efter nogen tid viste gigten sig også i den anden ankel; først derefter ville han tro på, det var gigt, og jeg blev nu behandlet med tjæreværk, viklet om anklerne, og det hjalp. Jeg slap ud efter godt 14 dages ophold, og jeg kom da tilbage til radioskolen, som jeg nødig ville forsømme alt for længe.

Den 20. februar 1915 døde Ella og Graae's ældste barn, og jeg ville gerne med til begravelsen. Til den ende havde jeg skaffet mig en passerseddel fra en vedkommende underofficer og klædt mig om i paradetøj. Inden jeg kunne passere vagten, skulle jeg have passersedlen påtegnet af en officer. Idet jeg nærmede mig indgangen til officerskvarteret, kom en mand ud med kappe på; en sådan dækker ærmerne og den øverste del af personen til knæene og benyttes i regnvejr. Idet han mødte mig på trappen, spurgte han, hvor jeg skulle hen i sådan en fart; jeg svarede, at jeg skulle i land til begravelse. "Ja, den kender vi godt", sagde han; "der er mange svigermødre, der skal begraves". Jeg svarede, at jeg skulle til en lille drengs begravelse; da han blev ved med at sludre og ville have mig til at indrømme, at jeg løj, sagde jeg, at jeg måtte videre, da jeg var i sidste øjeblik, og var på spring ind i gangen. Han råbte nu, at han var den vagthavende officer; jeg havde troet, han var en laverestående "fast mand"; disse gik med lignende kapper. Forskellen var kun, at officerernes kappe var holdt sammen med en gylden lænke, medens de fastes blev knappet sammen. "Kom så med Deres passerseddel, så skal jeg skrive under, men De skal senere høre fra mig". Så kunne jeg fortsætte i skarpt trav. Næste dag blev jeg kaldt op til kaserne-kommandanten, som var af kommandør-rang. Han sagde, at jeg jo var civilingeniør, og han ikke kunne forstå, jeg kunne opføre mig sådan. Jeg svarede, at jeg var blevet beskyldt for at lyve og tilbød at skaffe bevis for, at det virkelig var en lille dreng af familien, der var blevet begravet. Så skiftede han taktik og sagde, at jeg jo ikke havde kendt en officer på påklædningen. Jeg indrømmede, at det var rigtigt; så dømte han mig til at gennemgå en ny rekrutskole for at lære militær anstand. Det var jeg meget ked af, da jeg regnede med, at det igen ville vare fire uger, og jeg derved kom helt bort fra de tidligere kammerater fra radioskolen. Desuden blev jeg sat sammen i bakke med nogle slemme fyre fra det mørke København.

De talte kun om, at deres koner havde godt arbejde, var dygtige til at pille kartofler og lign. Nå, det hele varede kun et par dage. Ved en mønstring pillede en lille venlig premierløjtnant

mig ud af rækken og sagde "hvad vil De her". "Jeg bliver straffet", sagde jeg. Han gav mig et puf i ryggen og sagde: "Pil De bare ned på radioskolen igen til Deres kammerater". Denne løjtnant hed Evers og var søn af daværende kontraadmiral Evers, der var med til at sænke flåden [29. august 1943], deriblandt "Hvalrossen", da tyskerne ville tage den. Han, der "knaldede" mig, var "1 1/2 snors løjtnant", d.v.s. han var avanceret gennem underofficerskorpset og i en moden alder blevet løjtnant. Den slags havde ord for at være nogle hovne fyre, som skulle vise sig ved givne lejligheder; vi gik altid langt uden om dem. Jeg tror, den behandling, jeg fik, var aftalt spil mellem officererne i vagten. De havde været nødt til at straffe mig, fordi en officer havde "meldt" mig, men gjorde straffen næsten illusorisk ved så hurtigt at benåde mig. Da jeg ved tjenestens afslutning fik min forholdsattest, indeholdt den intet om, at jeg havde været straffet.

Radioskolen blev ledet af en radiotelegrafist, der først hed Ott, senere Thane. Ott døde af en infektionssygdom, mens jeg lå på barakhospitalet; hans elever bar ham til graven under militære æresbevisninger, fortalte de mig. På skolen lærte vi at skrive ned ved, at en hulstrimmel løb gennem en Wheatstone-transmitter, hvis fart efterhånden blev sat op. Sending med nøglen lærte vi ved, at læreren aflyttede os. Holdet bestod af både civilingeniører, elektrikere og folk fra Post- og Telegrafvæsenet. Vi skulle derfor også lære almindelig elektroteknik. Den bådsmænd, som underviste os, opdagede snart, at vi ingeniører kunne mere end han og spurgte os, om en af os ville påtage sig at undervise. Hj. Pedersen meldte sig straks og overtog jobbet.

Læreren på radioskolen var en telegrafist fra koffardifarten, som var blevet indkaldt. Han havde ingen magt over eleverne og ønskede det vel heller ikke. Nogle dovne elever lagde sig ofte på bænkene og sov. I en sådan situation stak "overelektrikeren" (den øverste elektro-mand på Orlogsværftet) engang sit hoved indenfor. Han sagde ikke noget, men få dage efter blev vi kaldt til en bådsmænd i samlet trop og stillet op på rad. Han spurgte da mig, om jeg var elektroingeniør. "Så har De jo forstand på akkumulatorer"; jeg bekræftede det, men sagde beskedent, at det nærmest var teoretisk. "Så kan De gå ud at pudse ruderne i akkumulator-rummet". De andre fik andre nedværdigende arbejder med pudsning, gulvfejning og lign. Det hele varede kun 1/2 times tid, så kunne vi gå tilbage til skolen; det var en slags kollektiv straf, taget på meget gemytlig måde.

7/1-75 Vi kunne modtage besøg på kasernen på søndage, når vi ikke havde landlov; Ingeborg besøgte mig ofte, undertiden sammen med Svend. Tiden tilbragtes med at spadsere i kasernegården. Jeg tror Ingeborg engang havde fået sin kontorkammerat Ingse Guldager med. Det var første gang hun og Svend så hinanden. Det førte til et bekendtskab, som år efter førte til ægteskab.

Jeg kan ikke bestemt sige, hvornår radioskolen var slut, men det må have været omkring 1. juni 1915. Vi blev fordelt til forskellige større og mindre skibe; jeg til torpedobåden "Hvalrossen", som desværre havde sin normale station i Storebælt under 2. Eskadre. Ca. halvdelen af den danske flåde lå der under 1. verdenskrig. Da jeg kom ombord i "Hvalrossen" havde den lige været i dok i København og udførte forskellige småtjenester der. Jeg fik tildelt mine jobs: elektriker, 2. radiotelegrafist og projektør- og signalgast. 1. telegrafist S. var uddannet for kof-

fardifart og meget dygtigere end jeg var på daværende tidspunkt. I et gammelt brev (17-6-15) til Ingeborg har jeg skrevet følgende:

"Turen herover er gået godt, jeg har ikke været søsyg; i Køge Bugt blev vi vippet en del, da vi havde søen på siden, men jeg `stivede den af`, havde lidt hovedpine, som dog fortog sig, da jeg fik lidt middagsmad. Det har været en smuk tur, vi sejlede tæt forbi Møens Klint; vi gik altså syd om Sjælland. Lige ved sydspidsen af Amager så vi tre tyske torpedojagere og længere sydpå mødte vi flere af samme slags for modgående. En tysk krydser, vi passerede, havde mandskabet klart ved kanonerne under forbisejlingen. Jeg opholdt mig under turen mest på broen ved projektøren. Skipperen rådede mig til at gå om i læ, hvis jeg skulle brække mig. Ud for Korsør lagde vi til ved "Herluf Trolle". Jeg fik hilst på Beyer (en kammerat fra Radioskolen). Vi skal ligge i Korsør havn til i morgen. Har fået brev fra Erik om navneforandringen. Jeg har ikke landlov i aften, er også ligeglad, da jeg ikke har noget at gå i land efter. Jeg anede altså ikke, da jeg skrev mit gamle navn for sidste gang."

Da vi næste dag kom ud på ankerpladsen, blev der pebet til mønstring på dækket. Kaptajnen kom op og meddelte kort om min navneforandring, hvorefter der blev pebet af igen. Stor stå-
hej for ingenting. Jeg blev altid kaldt: "Gnisten". Hin distinktion var til en begyndelse en vinkel med maskinkorpsets tegn (en skrue) neden under. Efter ca. 1 års tjeneste blev jeg udnævnt til reserveunderofficer; distinktionen blev da to noget spinklere vinkler med et siksaklyn under, så man virkelig kunne se, at jeg var radiotelegrafist.

Angående Admiralens (Kongens) inspektion af Storebælt-flåden i juli 1915:

"I fredags havde vi besøg af kongen - som admiral - her i eskadren; det var en stor begivenhed. Flere dage i forvejen havde vi haft travlt med at øve os i "Klart skib", minestrygning og andre øvelser, samt generalrengøring og maling over hele skuden. Allerede fredag morgen kl. 8 blev vi afløst fra vagttjenesten ved nordre spærring, da vi sammen med "Sværdfisken" skulle eskortere Hans Majestæt ud til "Herluf Trolle", medens "Delfinen" havde æren af at sejle ham selv derud. Besøget var kun kort fra kl. 11 f. til 3 em., men kongen nåede dog at aflægge et kort besøg på alle skibene, som lå ankret op på linie udenfor Korsør. Han var også ombord hos os, måske 2 min. Hele mandskabet iført paradetøj var opstillet på dækket: Officerer og underofficerer i galla med slæbesabel - stor nervøsitet.

Tænk, det kongelige ærme strøg op ad mit bryst, da han med hånden op til kasketten gik forbi vor parade; vi stod selvfølgelig ret uden at dreje hovedet eller fortrække en mine. "Hvalrossen, Deres Majestæt", sagde kaptajn Boysen, da han passerede vor opstilling, ellers blev der ikke udvekslet noget ord. Alle officerer blev trykket i hånden, da han gik til og fra borde, og det tog det meste af tiden. Fremvisning af øvelser blev helt strøget. På tilbagevejen til Korsør svingede vi med "Delfinen" med kongen i spidsen rundt om hele eskadren, medens vi stod opstillet "på stribe" på dækket. Kulrøg og aske fløj os om ørerne, og vi svajede frem og tilbage, fordi skibet, når det drejede med fuld fart, lægger snart den ene snart den anden ræling i vandet. Kongen ragede op som en flagstang på broen af "Delfinen" og blev med begejstring hilst af den menneskemængde, som havde taget opstilling på kajerne og foran banegården.

Vor tjeneste (altså bådens) var at holde vagt ved minefelterne og at sørge for, at koffardiskibene fulgte den fastsatte rute gennem Storebælt. Vor tørn var to dage ved Omø, to dage i Korsør, to dage ved Teglværksskoven nord for Knudshoved og igen to dage i havn. Af store skibe i eskadren var et kystforsvarsskib "Herluf Trolle", en stor krydser "Geyser" og et mindre kystforsvarsskib "Skjold"; de to første lå henholdsvis lidt uden for Korsør og lidt uden for Knudshoved. Det sidstnævnte lå ved Omø, lidt tættere ved land end vor ankerplads der. "Skjold" var efter sigende Orlogsværftets første forsøg på at bygge et kystforsvarsskib; det havde på fordækket en meget svær kanon efter skibets tonnage; det skulle derfor være ret risikabelt at fyre den af.

Om natten var alle fyr slykkede, og de to store skibe ved færgeruten sendte ved deres kraftige projektører en lysstribe tværs over bæltet.

Mit arbejde som elektriker bestod i at holde al belysning i orden; deri indbefattet at tilse dynamoen, som leverede strømmen og stadig var i drift; der fandtes nemlig intet akkumulatorbatteri. Dynamoen var på 2-3 KW; den stod i maskinrummet og blev drevet af en lille damp-turbine over en tandhjulsudveksling 1:10. Denne dynamo voldte mig en del kvaler, idet den havde en tilbøjelighed til ganske umotiveret at gnistre på kommutatoren. Dette kunne ophæves ved afslibning med fint sandpapir og lidt olie. Dette var mit job, selv om jeg forklarede maskinisterne, hvor let det var at undgå. Det var en sand fryd for den vagthavende maskinist at vække mig i køjen midt om natten med "den gnistrer".

Når skibet var "let" var der fortsat vagt i radiatorummet, fire timer ad gangen. Hver af os havde skiftevis aften- og morgenvagt, henh. 8-12 og 4-8, og "hundevagt", 12-4. Når vi lå i havn kunne vi ved en lang ledning slutte os til klemkasser på bolværket og var dermed i forbindelse med telefoncentralen i byen. S. var fast postmand, men jeg erstattede ham undertiden; det kunne vi selv om, når blot jobbet blev passet. Den ene af dagene i havnen havde vi "tjeneste", dvs. vi skulle ligge i havneindløbet klar til "at gå", hvis der kom signal fra hovedskibet udenfor i bæltet. Så var der ikke landgang, og der var "udkig" på broen. Vi kunne f.eks. blive beordret til at følge færgerne, hvis der var meldt minefare.

Af et brev til Ingeborg af 3. februar 1916:

"De sidste 2 nætter har vi patruljeret i færgeruten mellem Sprogø og Korsør i en nederdrægtig søgang; jeg har måttet stå op midt om natten i de korte 4 timer, jeg har til at sove i, for at lyse med projektør, så en nat fik jeg ikke mere end 2 timers søvn."

Vi sejlede da skråt foran færgen i strømrretningen, klar til at tage "skraldet"; det skete dog aldrig. Vi kunne også blive sendt på minepatrulje andetsteds. Engang blev vi, måske ikke fra denne position men fra en anden ankerplads, sendt ned til et sted mellem Ærø og Als for at hente en tysk torpedo, som en fisker havde fundet; det var selvfølgelig en lækkerbidsken for den danske marine. Vi dampede afsted med fyr på begge kedler ned langs Langeland og gennem Svendborgsund, forbi Ærø til den angivne position og fandt en fisker i sin lille båd; han havde slået et tov om torpedoen og holdt den i passende afstand.

Vor torpedomaskinist fastslog, at den ikke var sprængladet, og vi hejsede den så op ved en lille kran, vi havde i bagenden. Da vi kun kunne få den halvvejs op, slog vi et tov om bagenden, så den kom til at hænge på siden af skibet over vandet. Så gik turen hjemad, men det var allerede blevet halv-mørkt, og da vi kom til Svendborgsund helt mørkt; det var sin sag at finde igennem, da fyrene var slukket og vi skulle manøvrere alene efter de udlagte koste. Jeg skulle passe projektøren på broen og var temmelig spændt på, om det ville lykkes mig stadig at finde den næste kost. Næstkommanderende, Søbygaard, hjalp mig, og han var godt kendt i farvandet, da hans hjemsted var Svendborg og han havde sandsynligvis som dreng ofte sejlet der i sin sejljolle. Vi kom igennem uden uheld. Jeg husker ikke, hvor vi ud på natten afleverede torpedoen. Fiskeren har uden tvivl fået en god dusør.

Af et brev til Ingeborg den 8. juli 1915:

"Jeg kunne ikke telefonere til Dig i Onsdags, da vi pludselig blev sendt på en minepatrulje, som varede 4 timer. S. (1. telegrafist) var i land efter post da vi sejlede, og skønt vi fløjtede "Alle mand ombord" efter ham, inden vi lettede, indfandt han sig ikke. Velfortjent fik han en "balle" af chefen, da vi kom tilbage. Samtidig forpurrede han chancen for mig for at få lov til at gå 50 skridt i land til en telefonkiosk. På minepatruljen måtte jeg tage hele vagten ved radioen, ret anstrengende, da det var høj sø og vi løb med fuld fart, ca. 23 knob. I løbet af de 4 timer var vi ved nordvestspidsen af Lolland, tværs over bæltet et par gange, langs det meste af Langeland og tilbage til Korsør igen. Vi fandt nu ikke minen, som skulle være tysk. Den blev senere fundet ved Sejerø af "Villemoes".

Skibet, som finder den, får efter sigende 300 kr. til deling mellem besætningen. Turen idag til Knudshoved har været den hårdeste jeg indtil nu har oplevet. Alt på dækket blev surret fast og alle køjer lukket, før vi forlod havnen. Jeg havde altså hele vagten på turen og måtte p.gr. af søen sidde indelukket i radiorummet hele tiden; kun engang imellem kunne jeg linde på døren for at få luft. Det var omtrent som at være i "det forstyrrede hus". Skiftevis blev man løftet i vejret, hvorefter båden faldt ned i søen med et brag. Sommetider lå jeg på ryggen på døren, i næste øjeblik hang jeg på maven på bordet. Sådant følte jeg det; i virkeligheden har det næppe været så slemt. Og midt under det hele fik jeg et telegram fra broen til afsendelse. Sendingen kan endda gå, men når man skal skrive ned bliver det, så man knap selv kan læse det. Jeg var ikke spor søsyg og tror efter dette, at jeg ikke kan blive det her ombord. En af de gamle befarne brækkede sig, så det stod efter. Jeg ville ønske, jeg kunne have taget et billede, men det var for risikabelt, da søen ustandseligt slog over dækket. Selv her inde under broen fløj saltvandsstænkene som om det var regnvejr. Søen slog tit helt op over broen og somme tider forsvandt hele agterdækket i frådende sø. I sådant et vejr er det sjovt at sejle, vel at mærke, når det ikke varer for længe ad gangen, for at spise (skaffe) og gøre toilette er næsten umuligt. Efter turen kunne vi ikke fortøje i vagerne som sædvanligt, men måtte gå ind til 1/2 km fra land og kaste anker for at få nogenlunde ro. Vinden er nemlig fra land. Ved vageren ville vi "rode" ganske uudholdeligt, da strømmen langs bæltet og vinden er omtrent vinkelret på hinanden".

En dag så vi en hollandsk kuf, som kom sydfra, styre skråt ind mod minefeltet. Vi satte efter den, og kaptainen søgte ved råberen at gøre folkene på kuffen opmærksomme på, at de ikke holdt sig til den befalede rute. De forstod åbenbart intet. Den kom helt inden for minefeltet

(som må have været desarmeret), inden vi fik den stoppet ved at lægge os på tværs foran den; den løb bovspryddet ind i vores kommandobro og fik derved brækket en stump af. Vi satte prisemandskab ombord og tog kuffen på slæb til Nyborg, hvor den blev overgivet til myndighederne.

Der måtte ikke sejles gennem Storebælt om natten. Fiskerne havde svært ved at respektere dette, navnlig om efteråret. Når vi lå på den nordre post, kunne vi opleve, at en lille flåde af fiskerbåde fra Kertemindeegnen tøffede mod Korsør, inden det endnu var blevet lyst. Vi kunne selvfølgelig ikke stoppe så mange på en gang, men måtte nøjes med såvidt muligt at notere deres numre.

En anden oplevelse på den nordre post var jeg personligt involveret i. Jeg havde vagt en mørk aften og sad og småblundede. Pludselig så jeg en lanterne gennem køjet foran mig. Den passerede ved bådens bevægelse op og ned foran køjet; jeg var i min søvnige tilstand ikke klar over situationen, gik ud på dækket og konstaterede, at det virkelig var toplanteren fra et sejlede skib. Gennem den åbne kabysdør så jeg løjtnanten, som sad og sov i kabysen. Men, blev jeg klar over, det gik ikke at vække ham først; der skulle jo også være en udkigsmand på broen; jeg entrede trappen og fandt ham sovende, siddende med ryggen mod omhænget. Da han havde varskoet: "Lanterne i nordøst" kom der liv på "Hvalrossen"; vi lettede hurtigst muligt og fik synderen gennet tilbage til en lovlig ankerplads. I skyndingen blev det vist ikke opdaget, at den vagthavende underofficer slet ikke havde været på dækket, men ligget i sin køje. I den sidste tid jeg var i tjenesten, var det meget sløjt med vagtsomheden, trods det, at vi kunne mærke, at den militære situation var tilspidset; bl.a. måtte vi i radioen kun sende med et gnistrum, skønt vi havde 5-6 stk.; et andet tegn var, at vi fra vageren ved Omø hver nat med helt mørklagt skib skulle sejle en patrulje til albuen på Lolland: en tur på ca. 2 timer. På en sådan patrulje blev "Sværdfisken" minesprængt ca. 1/2 år efter, at jeg var permitteret. Sværdfiskens radiotelegrafist, som jeg senere traf tilfældigt, fortalte, at et par fyrbødere var blevet dræbt.

Vi kom med visse mellemrum, ca. hvert halve år, til København for at skibet kunne blive efterset; det blev da optaget i en flydedok på Orlogsværftet. I begyndelse af Jan. 1916 skulle vi hjem fra en reparation på Orlogsværftet; vi havde håbet den sidste søndag at få landlov i Kbh., men det gik anderledes, som det fremgår af et brev til Ingeborg, afsendt fra Korsør havn nogle dage senere:

"Vi afgik mandag morgen kl. 6 fra Dragør havn; da vi kom til Rungsted, havde vi nær måttet vende om på grund af et uheld med den ene maskine; fra Nakkehoved måtte den standses og kun den anden blev holdt i gang; vi var derfor nogle timer forsinket, da vi ankom hertil. ... Vi havde megen søgang på turen; S. lå lig lige fra Nakkehoved, så jeg havde vagten hele turen; mig generer søen ikke mere. "Delfinen" havde megen korrespondance på turen, men kludrede frygtelig i det. De har lige fået ny telegrafist, og han var vist godt søsyg; vi havde fin forbindelse med Kbh. hele turen. Når Kbh. ikke kunne få fat i den, kaldte de os op og bad os sende telegrammerne videre; vi har derfor senere blæret os betydeligt; det var forresten navnlig S. det skrog.

(Vi må have været i følge med "Delfinen", som var førerbåd for eskadrillen; "Sværdfisken var sandsynligvis ikke med").

Alle ville gerne til Kbh., hvor en stor del af mandskabet var hjemhørende. Der var en evig diskussion blandt besætningen om, hvornår en sådan tur forestod. Engang var vi så uheldige ved en fuldkraftsprøve at miste et skrueblad, hvilket gav anledning til et jubeludbrud fra besætningen, selv om skibet var lige ved at splittes ad, indtil de fik maskinerne stoppet; det var nemlig en sikker anledning til en tur til Kbh. På denne rejse, som foregik med stærkt nedsat fart, havde vi en havareret undervandsbåd på slæb. Da vi på vejen lagde ind i Kalundborg, fik jeg lejlighed til at se båden indvendig; der var yderst ringe plads, selvfølgelig. Ved dokningen fik jeg mulighed for at få dynamoen efterprøvet i land. Den tilsynsførende marineingeniør tog mig med ind til en prøvestand, hvor dynamoen havde kørt et døgn under fuld belastning. Den gnistrede ikke. "Nu er De vel overbevist" sagde han. Ikke desto mindre gnistrede den igen, da vi påny lå i Storebælt.

"Hvalrossen", der var bygget som den første af 3 omtrent ens både, havde en bro, der var lige så bred som selve skibet; dette medførte imidlertid den fejl, at røgen fra den forreste skorsten slog ned på broen og navnlig ned i rummet under broen, som var det eneste sikre sted på skibet for dæksmandskabet under sejlads i søgang. For at bøde på dette havde chefen ureglementeret sat en forlængelse på den forreste skorsten. Denne forlængelse blev regelmæssigt taget af, hver gang vi var til eftersyn på Orlogsværftet, da den ikke fandtes på originaltegningen. Lige så regelmæssigt blev en ny sat på af en lokal pladesmed, så snart vi igen kom til Korsør.

De to søsterbåde "Delfinen" og "Sværdfisken" havde fået smallere broer, idet taget over de to kahytter nedenunder, kabyssen og radiatorrummet, havde udefter afrundet tag. De smalle broer havde imidlertid en anden ulempe, nemlig at formasten ikke kunne afstives så godt med barduner. Dette medførte, at "Delfinen"s mast væltede ved en brat drejning. Mandskabet fortalte os, at dette gav anledning til en frygtelig forvirring ombord, idet lyset samtidig slukkedes.

Skibets rat styrede roret over en servodampmaskine; derfor kunne der manøvreres meget hurtigt. Foruden hovedbroen var der en mindre bro agter. På denne var et mægtigt rat til håndstyring ved havari. På "Hvalrossen" stod projektøren på hovedbroen og kunne på skinner skydes fra side til side for at komme klar af skorstenene. Dette gav en god kommunikation mellem kaptajnen og projektørgæsten. På søsterbådene stod projektøren på den lille agterbro og kunne derfor ikke lyse ret fremefter; det var en forfejlet indretning. En sådan udstyret båd ville f.eks. (som os i Svendborgsund) ikke om natten kunne sejle gennem et alene ved kostmærket løb.

(9.1.75) En af de mest spændende og idiotiske ture med "Hvalrossen" havde jeg mod slutningen af August 1916. Vi ankom en søndag em. til Kbh. sammen med "Delfinen" og lagde ind i Lynettehavnen. "Sværdfisken" var på den tid ude af drift p.gr. af en større maskinskade. Så snart vi havde oprettet telefonforbindelse med Orlogsværftet, kom der besked om, at en af bådene straks skulle afgå til Aarhus; da det skete, var mindst halvdelen af mandskabet på begge både sprunget i land. Selvfølgelig blev det os, der skulle hænge på den, da "Delfinen"

var førebåden. Vi fik så ca. halvdelen af denne båds mandskab ombord, deriblandt deres maskiningeniør, der iøvrigt havde ord for at være en skrap pigejæger. Vi lettede, og vor kaptajn, Bistrup, gav straks ordre til, at der skulde tændes op på begge kedler; dette voldte dog stort besvær, idet den forreste kedel ikke kunne blive af med sin damp. Det viste sig, at en ventil, som dampen skulle passere til maskinen, var stillet forkert af "Delfinen"s mandskab; først omtrent ved Helsingør blev denne fejl opdaget; det var da blevet mørkt. Selvom vi altid sejlede med lys på flaget, blev vi forfulgt af en anden torpedobåd; den var dansk, og vi blev skældt ud, fordi vi ved Kronborg ikke havde givet natsignalet. Vor kaptajn var gram i hu og blev ved at sejle for fuld kraft, selv om vi nu fik en skrap sø imod os fra nord-vest. Båden huggede og pjadskede, som den skulle splittes ad. De søkyndige rystede på hovedet; det viste sig at være berettiget. Kort efter blev det fra forbanjerne meddelt, at lemmen til lastrummet begyndte at svømme; farten blev straks sat ned; vi troede, at båden var sprunget læk. Det første skridt var at få den pumpet læns; men ingen vidste umiddelbart, hvor pumperne fandtes; der blev dog fundet nogle ejektorpumper, som blev sat i gang, og vandet i lasten sank. Ved nærmere undersøgelse viste det sig, at vandet p.gr. af den høje sø var slået ind gennem ankerklydsene til kædekasserne og derfra til lasten. Klydsene blev stoppet med sejldug og vi fortsatte, vel nok med lidt dæmpet fart. Jeg var eneste telegrafist ombord; omtrent midt mellem Hundested og Hesselø, hvis fyr var tændt, fik jeg et telegram til "Herluf Trolle". Jeg begyndte at kalde, men fik intet svar. Grunden var, at der p.gr. af regnstænk var en betydelig overgang i stationen; gnisterne sprang tværs over gennem rummet, når jeg trykkede på nøglen. Jeg forestiller mig, at situationen har mindet stærkt om det billede, man kender af fysikeren Tesla i sit laboratorium. Jeg kaldte så Orlogsværftet, der havde en så kraftig station, at den endog i heldige tilfælde kunne række til Island. Der kom straks svar på opkaldet, og jeg bad dem sende mit telegram videre til "Trolle". Hen ad morgenstunden traf vi et andet marinefartøj, som kastede et par rugbrød og en bøtte margarine over til os; vi var nemlig afsejlet uden tilstrækkelig proviant.

"Hvalrossen" var således opbygget: Forrest var underofficerernes "banjer", det var et højt og spidst rum med køjebænke ved siderne; her boede både dæks- og maskinmandskab; stævn-torpedoen hang og svævede under loftet; de kunne komme ud og ind af dette rum dels gennem en luge til det buede fordæk, dels gennem de efterfølgende dæksmandsbanjer, hvor også radiotelegrafisterne boede. Disse banjer havde både køjebænke og i loftet stænger til hænge-køjer. På dørken stod to fastgjorte borde, som vi spiste ved. Jeg fik i begyndelsen anvist sengeplads i bunden af "finkenettet", som indeholdt samtlige sammensnørede hængekøjer om dagen; den første morgen fik jeg smidt flere køjer i hovedet, inden jeg vågnede. På bagvæggen var en række madskabe, som var ret ubrugelige til mad, da de vrimlede med kakerlakker; desuden var de så varme, når der var fyr på forkedlen, at margarinen smeltede. Lejderen op til dækket var tæt ved finkenettet; jeg blev senere flyttet til en plads på en plankøje ved overkanten af nettet; der lå jeg ganske dejligt i god frisk luft.

Derefter var der to kedel- og fyrrum. Hvert rum havde over en stor blæser forbindelse med et opstående rør på dækket, som vendte tuden indefter. Når vi sejlede, blev lugen til fyrrummet lukket lufttæt og blæseren sat i gang. Det var et hårdt job at være fyrbøder; på den ene side havde han den kolde luftstrøm fra blæseren og fra den anden side strålevarmen fra fyret, når fyrdøren blev åbnet. Det næste rum var maskinrummet, hvor der stod 2 tre-gangs dampma-

skiner, en for hver skrue, og forskellige hjælpemaskiner. Foruden den tidligere omtalte lysdynamo en lille elektromotor, der drev den vekselstrømsdynamo, der leverede energi til radioen. Derpå fulgte officersmessen, som havde ovenlys gennem et skylight. Denne afdeling havde også kamre til kaptajnen, 2 løjtnanter og ingeniøren, samt et lille pantry til en officersoppasser, der bl.a. tillavede tørmad til disse herrer. Efter et opefter helt åbent rum, som bl.a. indeholdt et W.C., kom fyrbøderbanjerne for alle fyrbøderne, også overfyrbøderen. Her var meget lavt til loftet og en ulidelig støj fra skrueakslerne, når vi sejlede. På siderne af fyrrummene lå kulkasserne, der herved også tjente som en slags beskyttelse af kedlerne. Her havde skibet sin største højde, som aftog agterud. På det opefter krummede fordæk var anbragt et spil med lodret akse til optagning af ankrene; når dette skete løb 4 mand rundt om spillet og trak det med håndspager; hertil skulle der helst synges. Matroserne fra koffardifarten, hvoraf flere var i trediverne, kendte de gamle melodier.

Det ret forskelligartede mandskab enedes i almindelighed ret godt. Vor chef hed i begyndelsen Bistrup; han havde et blødt gemyt svarende til, at han var en lille svær mand. Efter fleres mening forsvarede han dog ikke "skibets ære" tilstrækkelig godt. Denne ære spillede en stor rolle for hele mandskabet. Når vi var på øvelse med de to andre både, skulle vi helst vinde; f.eks. fuldkraftsprøverne. Engang under en forfølgelsesøvelse tabte jeg med projektøren den forfulgte båd af sigte, som med vilje udspyrede en fæl røg. Det var "lort, gnist". De gamle gæster drog sammenligning med den foregående chef: Topsøe Jensen, "sådan var det ikke i hans tid. Han lod sig ikke skælde ud af hverken flotille- eller eskadrechef, men der var heller ikke noget at skælde ud over".

Bistrup holdt ikke streng disciplin, men på den anden side var han en dygtig psykolog. Engang havde et par af de gamle basser lokket nogle yngre med i land, medens vi lå på "tjeneste" i Korsør yderhavn. Chefen sendte da underkanoneren og to følgesvende i land efter dem, alle fuldt bevæbnede. De fandt synderne i den nærmeste beværtning, mere eller mindre drukne. Over for denne overmagt fulgte de med ombord. Chefen satte da en stor fisker fra Heilsminde, som lige var kommet ombord, som vagt ved landgangen, bevæbnet med sabel; ingen søgte derefter at gå i land. Jeg spurgte senere fiskeren om, hvad han ville have gjort, hvis nogen havde forsøgt det. "Jeg havde kræfteme slået til" svarede han. Chefen vidste altså for det første, at en ny mand tager det mere højtideligt end de gamle, og for det andet, at en fisker kan man stole på. Vi havde allerede længe haft en fisker ombord; han var bornholmsk og havde altid vist sig som en reel mand. Det var faktisk en grov disciplinær forseelse at forlade båden under tjenestetilstanden. Ingen af forbryderne blev tiltalt eller straffet, men de var jo nok noget flove bagefter, når de traf chefen på dækket.

Engang fik V., en skægprydet dæksmand på mellem 30 - 40, i omtåget tilstand den ide, at "nu ville han sgu ikke længere". Han gik ned på banjerne og rodede i sin kistebænk efter parade-tøjet, for det måtte han jo have på, når han skulle ned og tale med chefen. De andre søgte at gemme tøjet for ham, efterhånden som han fandt delene frem, men tilsidst fik han dog det hele på og tumlede ned af trappen og derude. "Hvad sagde chefen til Dig" spurgte vi, da han kom tilbage. Han sagde "kom igen i morgen". Viggo vidste jo godt, da han blev ædru, at det slet ikke kunne nytte noget, og opgav derfor sit foretagende.

En af dæksfolkene havde en fast pige i Korsør. Hun var engang af maskinist S. blevet lokket ned i underofficersbanjerne. Da han ville gå i lag med hende, råbte hun "Kaj, han er uartig mod mig". Kaj og flere andre opholdt sig på de tilstødende mandskabsbanjer. De sprængte døren ind til parret og befriede pigen. Da hun kom ud på mandskabsbanjerne, sagde hun: "I er så søde, I skal få alt, hvad I har lyst til". Så blev hun båret fra køje til køje, og enhver, som ønskede det, forlystede sig. Det skete en aften, hvor jeg var i København, så jeg så selv ikke noget til denne skumle affære.

Vi kunne modtage damebesøg, når vi på søndage lå i Korsør havn. Ingeborg besøgte mig af og til, endog, men dog sjældent, en hel weekend. Hun måtte da overnatte på et af hotellerne, men det holdt hun ikke af, da hun kunne blive behandlet ret uforskammet af tjenerne, der betragtede hende som en soldaterpige.

En søndag så jeg maskinist S. kone gå over landgangen. Jeg bemærkede til en fast fyrbøder, som stod ved siden af mig "hun ser helt pæn ud". "Det er rigtigt, jeg har kendt hende fra den tid, hun var luder i Nyhavn".

Jeg havde af chefen fået lov til at tage mit fotografiapparat med ombord. Det vakte stor interesse hos mandskabet, også hos chefen selv; jeg fotograferede flere billeder efter hans ønske, også i hans feriehjem i nærheden af Korsør. Jeg sendte pladerne til København til Svend eller Ingeborg til fremkaldelse, men kopierede ombord. Der var altid en livlig forespørgsel, om pladerne var kommet tilbage. Efter at jeg var blevet permitteret, lånte jeg de fleste af pladerne til 1. telegrafist S., da han besøgte mig i Odense. Jeg fik dem aldrig tilbage. Dette måtte jeg meddele Bistrup, da han år senere ville låne pladerne for at lave et "Hvalrossen-Album".

10/1-75.

S. var, som dette tyder på, en ret upålidelig fyr og en dårlig kammerat; han var ikke meget afholdt ombord. Af et brev til Ingeborg 13. Maj 1916: "Jeg har intet nyt at fortælle - andet end at S. har fået velfortjent 14 dages skibsarrest, så at jeg nu er ene om at besørge posten". Hans upålidelighed gav sig til kende, allerede den første gang, vi kom til Storebælt og lå på vagt ved Omø. Jeg var den gang endnu uøvet i at passe radiovagten. En formiddag, da jeg sad og lyttede, hørte jeg et kaldesignal, som galt for alle skibe i 2. eskadre, og derefter begyndte der en livlig telegraferen, som jeg ikke forstod et muk af. Jeg kaldte på S., som jo var fuldt uddannet telegrafist, og bad ham tage sig af det. Han lyttede og sagde så: "det blæser vi på". Da samme telegraferen gentog sig de følgende dage, var jeg meget betænkelig; vi kunne jo blive "knaldet". Gåden oplæredes, da vi næste gang kom på siden af "Trolle". Der blev spurgt efter 1. telegrafisten, og da S. viste sig, blev han skældt godt ud af en underofficer, der ledede øvelsestelegraferingen. Jeg var bange for, at denne uefterrettelighed skulle blive meldt og måske kunne medføre en streng straf. Vi blev derfor enige om i fællesskab at gå ned til vor egen chef og bekende vor fejl. Han var som sædvanlig meget flink og sagde, at han var blevet underrettet om øvelsestelegraferingen, men ikke havde husket at lade det gå videre til sine to nye telegrafister. Vi hørte herefter ikke mere til denne affære.

Her kan jeg i øvrigt fortælle om en anden, denne gang skæg oplevelse, jeg oplevede i radio-rummet. En søndag em., da "Geyser" var stået ud af Korsør havn, udsendte den et meget

hånende telegram, noget i retning af "at nu gider jeg sku ikke længere at arbejde her for en ussel løn". Mærkelig nok medførte det ikke nogen ulempe for synderen. Grunden må have været, at der på alle skibe må have siddet værnepligtige telegrafister, og de skulle jo nok holde mund, Blandt telegrafisterne var der mange, der tidligere havde været i erhverv og tjent gode penge; de ærgrede sig over, at vi blev holdt så længe inde; der var en stadig diskussion med rygter om, at nu skulle vi gamle afløses. Jeg troede engang, da "Vindhunden" efter sigende skulle have ny telegrafist, at jeg måske kunne bytte med ham. Ifølge et brev af 12. Jan. 1916 til Ingeborg lykkedes det ikke; af brevet citerer jeg: "Den chance, jeg troede at have for at bytte med telegrafisten på "Vindhunden", er gået fløjten, da han, der er frivillig, er blevet hældt ud af marinen p.gr. af dårlig opførsel. Jeg gad vide, hvad min chef havde sagt, hvis jeg ved bytte havde fået prakket ham denne mand på". ("Vindhunden" havde tjeneste i Øresund) Engang blev der sendt en overmatros ud til hver af torpedobådene; en sådan var i hvert fald signalgast, men telegrafere kunne han ikke.

Det var et mærkeligt træf, at vi engang, da vi skulle på post ved Omø, sejlede lige på fortøjningsvageren, som herved sprang læk. Flere styrtede op ad stigen fra banjerne, da de troede, det var en mine. Da vi fik tændt projektøren, viste det sig, at vageren var sunket. Vi meldte "vageren er forsvundet, vi kaster anker på lavere vand" og åbenbarede ikke den fulde sandhed.

Efterhånden opdagede vi, at vi godt uden tilladelse kunne stikke af med toget til Kbh. Da denne trafik blev kendt af de militære myndigheder, blev der sendt en tremandsvagtpatrulje op på stationen, som gik frem og tilbage på perronen og også gennem togets gange. Det gjorde situationen noget farlig, men det lykkedes de fleste at undgå at blive opdaget. En af vore fyrbødere, som havde tøj omtrent som en togkonduktør, havde klaret sig ved følgende trick. Da han trådte ind i den lange gang i vognen, nærmede patruljen sig fra den modsatte ende. Vognen havde et fyrrum ved den ende, hvor han befandt sig; han smed resolut hatten og jakken og skilte sig herved af med distinktionerne; derefter greb han skovlen og smed en skefuld i fyret. Patruljen passerede den åbne dør uden at ane uråd og dermed var han frelst. Ingen fra vor båd blev nogensinde taget. Jeg rejste ofte med en af vore værnepligtige maskinister, kaldet Jeppe. Han var en hyggelig, tyk fyr, som boede i Matthæusgade. Vi snakkede godt sammen trods vort forskellige civile miljø. Vi tog afsted ved 17-tiden og var tilbage kl. ca. 12.40; dette gav ca. 4 1/2 times ophold i Kbh. Når vi skulle ombord fra stationen, "smed vi signalerne"; d.v.s. tog kraven og det hvide huebetræk af.

Af et brev til Ingeborg 16. april 1916:

Den sidste københavnstur klarede jeg jo, men det var ikke mere end lige til. Der har nemlig været ballade her ombord, mens jeg var borte, idet en "befaren" har været ved at klø en underofficer. Jeg undgik lige at komme i forhør som vidne, da jeg jo måtte have været i køjen kl. 12 om natten, da begivenheden var sket! Var jeg kommet i forhør, skulle der jo have været stukket nogle drøje plader for at klare den; tilmed da løjtnanten havde set mig på dækket fuldt påklædt senere på natten.

Af et brev 3. Nov. 1915:

Vor nye kok blev set i toget forleden aften, da han ville rejse til Kbh. og blev meldt af patruljen; han sidder nu i "simpelt fængsel" og afsoner 8 dages vand og brød derfor; det er en meget hård straf.

S. tidligere uvederhæftighed gav sig et meget uheldigt udtryk ved, at han, da han efter min afgang forlod "Hvalrossen" tog alt reserveudstyr til radiostationen med sig. Da dette blev opdaget, skrev chefen til ham, at han øjeblikkeligt skulle sende det tilbage. Han måtte bide i det sure æble og parrere ordre - en meget flov historie. Dette blev fortalt mig af vor underkanoner, som jeg senere traf som civil. Han var da bogholder på et af de store bryggerier. En anden underkanoner, som havde afløst ham, så jeg senere som politibetjent i Odense. Det var meget brugt at lade sig uddanne i marinen og senere benytte denne uddannelse i det civile liv.

Vor proviant fik vi fra en proviantbåd i Korsør havn. I hvert fald hentede vi the, kaffe og margarine. The og kaffe havde vi i ren form under hele krigen, selv om en del af det nok blev sendt hjem til underofficerernes og officerernes koner. Margarine var fra Otto Mønsted og af animalsk art; den havde den uheldige egenskab, at den smeltede til en tyk olie ved varme, alene ved den varme, som kom fra den forreste kedel, når den var i drift; det vidste "bornholmeren" og han klarede kalamiteten ved hos bageren i byen at bytte 5 kg af den udleverede margarine med den halve portion vegetabilsk margarine fra Steensen. Det var ikke nogen god forretning for marinen, men det foregik ganske regelmæssigt gennem lang tid. Til middagen fik vi altid steg af forskellig art, men herudover fik vi nærmest kun rugbrød med margarine. Af drikke fik vi kun kaffe og the, som vi drak af de modbydelige skrammede mugger, som jeg tidligere har omtalt. Når vi var til søs, var der ustandselig vagt, som skiftede hver fjerde time. Når en mand kom fra vagt, tog han sig gerne en kop the eller kaffe med en klemme. Han satte sjældent grejet på plads. Når båden rullede, faldt grejerne på gulvet, og de kunne da støjende rulle frem og tilbage i timevis. Denne lyd har jeg endnu i ørerne.

13/1-75. I den sidste tid, jeg var på "Hvalrossen", havde jeg en ny chef: Lagoni. Han var meget strengere end Bistrup, men jeg kom godt ud af det med ham. Han satte mig til under vagterne at føre et bogholderi, vist en slags chefsbogholderi. Da jeg afgik, gav ham mig uden opfordring en fin anbefaling. Fra Orlogsværftet fik jeg en pletfri "Forholdsattest". Jeg blev permitteret den 21. oktober 1916.

ORLOGSVÆRFETET.
SEKRETARIAT OG KOMMANDOKONTOR.

KØBENHAVN C, den 30. Oktober 1916.

109A
Hoved-Nr. 6218
Elsang 1915

Forholds-Attest.

Johannes Otto Selsing
født 1892 i Nykøbing S. og tilført Lægeskullen som Nr. 11
af 1. Udskrivningskreds, 1. Lægd, Bogstav H. Nr. 1804
har som værnepligtig været til Tjeneste ved Søværnet fra
den 4. Februar 1915 til den 21. Oktober 1916.

Han har i denne Tjeneste faaet følgende Bedømmelse: —

I Livarets Kaseme:

Stink og paaidelig.

I Hvalrossen:

Sædels stink og sædels tilfredsstillende.

E. Olrik